

פרופ' יונתן גרוסמן

56 חלוקת המנחות בין הכוהנים – חלק שלישי

ציבור הכוהנים כולו, בעוד קורבן היחיד נאכל על ידי
כוהן יחיד.²

בשונה משתי האפשרויות הנזכרות ולפיהן מנחת
הסולת איננה מנחת היחיד הסטנדרטית, היו שסברו
שהמנחות אומנם מתייחסות אל נדבת היחיד, אך
החלוקה בין המנחות משקפת נסיבות אחרות הקשורות
בהבאתן:

3. קייל טען שהבאת מנחות מעובדות היא אופציה
נדירה יחסית למנחת סולת שהיא המנחה השכיחה. על
כן את המנחות המעובדות הכוהן העובד יכול לאכול
בעצמו, אך ריבוי מנחות הסולת הקשה על הכוהן הבודד
לסיים אותן בעצמו. הוא הוסיף שלא די בכך שהמנחות
המעובדות הן נדירות, גם גודלן קטן יותר ממנחת
הסולת ולאדם אחד קל יותר להתגבר על דרישת
אכילתן.³ גם הצעה זו קשה, שהרי הקושי לכוהן בודד
לאכול את כל בשר החטאת והאשם גדול בהרבה
מהקושי לאכול את כל המנחה במנחת סולת, ולמרות
זאת הדרישה היא שהכוהן המקריב גם יאכל.

4. מילגרומ שיער שהדין השונה מתייחס לשני מצבים
שונים של עבודת המקדש. לדעתו, המנחות המעובדות
הוקרבו במקדשים מקומיים (כמו בבית אל, שילה או
נוב) ובבמות, ואילו מנחת הסולת היא מנחה ממוסדת
שהוקרבה במקדש. מאחר שבמקדשים המקומיים יש
כוהנים בודדים שעובדים – המנחה הנותרת ניתנת
לכוהן העובד, אך במקדש הממוסד עובדים כוהנים רבים
מדי יום, ועל כן המנחה מתחלקת בין כולם.⁴

אולם ביאור זה קשה ותמוה. הרי בכל הקורבנות נאמר
שהעור או הבשר ניתנים לכוהן העובד דווקא, ואם
במנחה יש פיצול בין המקדש המקומי ובין המקום אשר
יבחר ה', אפשר היה לצפות למצוא חלוקה זו גם בשאר
הקורבנות שברשימה. זאת ועוד, בסופו של דבר, הכתוב
מגיש את שני הדינים יחדו ללא כל חלוקה היסטורית
או גיאוגרפית ביניהם, כך שמתוך הכתוב שלפנינו קשה
לדלות הבדל זה, ולו ברמז.

הארכת בהבאת ההצעות השונות בכדי להבהיר
שהמבוכה כאן גדולה, וכפי שקורה לא פעם, הכתוב
מציג תוצאה הלכתית-משפטית של תפיסה מסוימת

לאחר שעסקנו בשני השיעורים האחרונים בעמדת חז"ל
ובעמדת הראשונים, אפשר להתקדם עוד ולסקור, ולו
בראשי פרקים, את מה שהציעו בפרשנות המודרנית
נוכח החלוקה המפתיעה בין מנחת הסולת שהנותרת
ממנה ניתנת לכל הכוהנים, ובין המנחות המעובדות,
שבדומה לשאר הקורבנות המנויים בפרשתנו – הנותרת
מהן ניתנת לכוהן המקריב. רד"צ הופמן אימץ את
קריאת חז"ל, אך תחילה הוא מנה כמה אפשרויות שעלו
במחקר (ודחה את כולן). חלק מהגישות המוזכרות להלן
הוזכרו גם בפירושו והרוצה לבחון את טענותיו נגדן
מוזמן לעיין בפירושו (חלק א, עמ' קעב-קעג).

את הגישות המרכזיות שהוצעו במחקר אפשר לחלק
לארבע, וליתר דיוק – שתיים שהן ארבע:

1. קנובל הציע שהמנחה שאליה מכוונת התורה בביטוי
'מנחה בלולה בשמן' היא מנחת נסכים שבאה עם כל
זבח אך אין הכוונה לנדבת מנחה כקורבן בפני עצמו.
לדעתו, את מנחת הסולת (=הנסכים) אפשר לאסוף
ולשמור, ואילו את המנחות המעובדות צריך היה לאכול
מיד. על כן, מבחינה טכנית, רק את מנחת הסולת ניתן
לחלק בין כל הכוהנים.¹ הצעה זו קשה, לא רק משום
שככל הנראה מנחת נסכים אינה נאכלת כלל, אלא גם
מפני שמנחת הנסכים אינה מוזכרת עד לספר במדבר,
וקשה להניח שדרישת חלוקת המנחות המשולבת
בפרשתנו מתייחסת אליה בלי שום רמיזה מוקדמת
לעצם קיומה. אני גם מסופק אם יש לאמץ את ההנחה
שאת המנחות המעובדות לא ניתן לשמור ולחלק בין
הכוהנים.

2. בדומה להשערה של קנובל שמדובר במנחות בעלות
אופי אחר, הציע גם רנדטורף שמנחת הסולת המדוברת
בפרשה זו היא מנחת ציבור, בעוד המנחות המעובדות
הן מנחות יחיד. לפיכך, מנחת הציבור מתחלקת בין

C. F. Keil, The Pentateuch, BCOT, vol. 2, Grand Rapids 1968 3
(reprint), p. 323

4 מילגרומ, ויקרא, חלק א, עמ' 412.

A. W. Knobel, Die Bücher Exodus und Leviticus, Leipzig 1857, 1
p. 406

R. Rendtorff, Leviticus, BKAT, Neukirchen-Vluyn 1985, p. 248 2

ועלינו הלומדים לנסות ולדלות את המשמעות כשבידינו השתקפות תוצאתה בלבד.

אני מבקש להציע בזירות ובהיסוס שהפתרון נעוץ בדיון שכבר ערכנו בניתוח פרק ב'. החריגות המלוות את אכילת קורבן המנחה אינן מתחילות בפרשתנו. כזכור, אף שדין אכילת הכוהנים אינו נזכר בפרשת ויקרא, באופן חריג ביחס לקורבן המנחה נאמר כבר שם: "וְהִנּוּתְרַת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'" (ב', ג, י). סביר שהחריגה המלווה את זהות אוכלי מהמנחה קשורה בחריגה המוקדמת היא.

כפי שהארכנו לבאר בדיון בפרק ב', אכילת המנחה על ידי הכוהנים איננה נתפסת כאכילת שאר הקורבנות, אלא יש לראות בה את המשך אכילת המזבח; אם נרצה, מדויק הדבר בלשון הכתוב: יש לכוהנים חלק במנחה "מֵאֲשֵׁי ה'" – כלומר ממתנת המזבח. אכן, בפרשתנו התברר שהכוהנים אוכלים את כל קודשי הקודשים כנציגי המזבח וכבאי כוחו, אולם קורבן המנחה חריג בכך שהקורבן כולו עובר מידי האדם לרשות המזבח, ומשם הוא עובר אל הכוהנים לשם אכילתם. במובן הזה, אכילת הכוהנים את המנחה היא כהמשך ההקרבה, וכפי שראינו בדיוננו שם, יש בחינה מסוימת של 'כליל' הנלווית גם אל המנחה – בדומה לעולה. מבחינתו של המקריב, קלט המזבח את הקורבן כולו, גם אם המזבח בחר להעביר חלק ממזונו לכוהנים.

להבחנה זו יש כמובן משמעות הנוגעת לאופי אכילת הכוהנים את הקורבנות, אך גם לנקודת הזמן שבו חלק הכוהנים עובר לידיהם. בכל הקורבנות, ניצב האדם המבקש להביא קורבן מול המזבח שאוכל חלק אחד של הקורבן, ולצדו ניצב הכהן שמתפקד כנציגו של המזבח, ומקבל לידי חלק מסוים של הקורבן (עוד נראה להלן [ז', לב-ג] שמודל זה מובלט גם בשוק הימין של זבח השלמים). לעומת זאת במנחת סולת המודל שונה: מביא המנחה ניצב רק מול המזבח ומעניק לו את הקורבן כולו, ורק לאחר שהגיע הקורבן כולו אל המזבח, 'מעביר' המזבח חלק ממנו אל הכוהן; כאמור: "חֲלֵקֶם נִתְתִּי אֹתָהּ מֵאֲשֵׁי" (ו', י).

לפיכך ברור מדוע קורבן המנחה חריג (להלן אדון בחלוקה בין המנחות השונות). הכוהן העובד בהקרבת עולה, חטאת ואשם, מקבל לידי את בהמת הקורבן – את חלקה הוא מקטיר וחלקה נותר בידי. הוא זה שהקריב את הבהמה והוא שקיבל את חלקו ממנה.

אולם בקורבן המנחה הכוהן כבר סיים את תפקידו בהקרבת הקורבן, ורק אז הקורבן מתחלק בקרב הכוהנים. כלשון הכתוב, החלק של הכוהנים מקורבן מנחה הוא "הַנּוּתְרַת". במקרה זה אין כל עדיפות לכוהן שהקריב את המנחה משאר אחיו המקודשים. כולם נציגי המזבח במידה שווה, וכולם מייצגים את המשך אכילתו. אדרבה, חלוקת הנותרת מן המנחה היא הצהרה רבת חשיבות, שלא בשל עבודתו מקבל הכוהן את חלקו ולא בשל מתנת הבעלים המודים לו; יש לראות באכילתו של הכוהן את המשך אכילת המזבח. במקרה זה, הדבר שחשוב הוא מעמד הכהונה, סטטוס הקדושה של האוכלים, וכל "בְּנֵי אַהֲרֹן" שווים בדבר זה, "אִישׁ כְּאָחִיו", שהרי כולם כלולים בקדושתו של אהרן.

לאור כך, יש להבין מדוע בכל זאת במנחות המעובדות הכוהן העובד הוא המקבל את הנותרת מן המנחה. הרי בפרק ב' נאמר גם במנחות אלו: "קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'" (ב', י).

בדיוננו בקורבן המנחה שבפרשת ויקרא ראינו שיש הבדל בין אופי מנחת הסולת למנחות המעובדות: מנחת הסולת אכן קרובה ברוחה לקורבן עולה – כולה עולה כליל וכולה שייכת למזבח, ואילו המנחות המעובדות מתקרבות ברוחן לזבח שלמים – וגם הבעלים מוזמן להיות שותף בהן. גם אם הוא אינו שותף באכילתו כזבח שלמים, הוא שותף בהכנתו ובבחירת דרך עיבודו.

אחד ההבדלים שעמדנו עליהם בדיוננו בפרק ב' הוא דין ההגשה שקיים במנחות המעובדות ושחסר במנחת הסולת: "וְהִבְאֵת אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֵהּ לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַפֶּהן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ" (ב', ח). מדוע את המנחות המעובדות יש להגיש אל המזבח עם הגעת בעליהן אל המשכן, ואילו במנחת הסולת דבר זה אינו נצרך? ככל הנראה, דווקא בשל המעורבות יוצאת הדופן של האדם במנחות המעובדות (הוא האופה והמטגן; הוא הבולל, מושח ויוצק בשמן; ואותו מצווים – "פְּתוּת אֹתָהּ פְּתִים" – ב', ו),⁵ יש להעבירה לתחום הקודש מיד עם הבאתו את המנחה. קידוש המנחה הכרחי דווקא במקום שבו קדושתה איננה מובנת מאליה.

ייתכן שבשל כך, במנחות אלו גם הכוהן מקבל את חלקו בתחילת תהליך ההקרבה. מביא המנחה מתנתק ממנה עם הבאתה אל הכוהן המגישה אל המזבח, ומי שנכנס תחתיו הוא הכוהן שזוכה ברגע זה בחלק המיועד

⁵ "מקמיצה ואילך מצות כהונה, אבל היציקות, והבליה, והפתיחה, והלישה, והאפיה במאפה תנור, והמשיחה בשמן במשוחים בשמן כשר בזר" (ר"י בכור שור לויקרא ב', ב).

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן *
* עורך: בנימין פרנקל, תשע"ט *
*****
* בית המדרש הוירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: <https://etzion.org.il/> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *

לכוהנים. נכון הדבר שגם במנחות המעובדות חלק הכוהנים הוא מאשי ה', אך במנחות אלו תר המזבח אחר הכוהן שקידש מלכתחילה את המנחה, והמזבח מעניק לו את הנותרת.

אני מבקש להזכיר בהקשר זה את הנצי"ב שישמש לנו בחינת אילן להיתלות בו, גם אם אינו מפרש בהתאמה לנאמר לעיל. הנצי"ב אימץ את פרשנות חז"ל אך ביקש לתת טעם לשינוי לשון הפסוקים בין המנחות המעובדות למנחת הסולת:

"ואם כן יש לפרש שנוי לשון בין שלוש מנחות הללו למנחת סלת. דאכילת קודשי קדשים לכהנים יש בזה שני טעמים: האחד אינו חלף עבודתם אלא זכות הוא לכהנים, כמו שכתוב בפרשת קרח, ולזה הטעם כל כהני בית אב שוין. השני, ראוי ליתן שכר הטורח גם כן, כמו שאמר מלאכי הנביא 'מי גם בכס ויסגור דלתים ולא תאירו מזבחי חנם'. ואם כן, במקום שיש טורח ראוי להיות לכהן המקריב"

(העמק דבר, ויקרא ז', ט).

הנצי"ב סבור – כרמב"ן – שיש טרחה מיוחדת במנחות המעובדות ולכן הכוהן המקריב אותן זוכה בנותרת מהן (לעיל התקשינו באימוץ הנחה זו). לצד זאת, מתייחס הנצי"ב לשני גורמים המצדיקים את נתינת הקורבן לכוהנים וכותב שיש הבדל בזהות הכוהן שמקבל לפי כל גורם. מצד אחד, הכוהן ראוי לקבל מהקורבן את חלקו כשכר עבור עבודתו. לפי זה, ראוי שהכוהן שעבד בפועל הוא זה שיקבל את חלק הקורבן הניתן לכוהנים. אך הכוהן ראוי לקורבן גם מצד היותו 'כוהן': "אינו חלף עבודתם, אלא זכות הוא לכהנים". לאור סיבה זו, אין עדיפות לכוהן שהקריב את הקורבן, אלא "כל כהני בית אב שוין". גם מבלי לאמץ את ההנחה הראשונה של הנצי"ב הנוגעת לטרחת הכוהן העומדת בבסיס קבלתו חלק מהקורבנות, דומה שיש לאמץ את החלוקה העקרונית שהוא הציע, ובכוחה לפענח מדוע בכל הקורבנות ניתן חלק הכוהנים לכוהן המקריב, בעוד מנחת הסולת מתחלקת בין כל הכוהנים.